

Studenters och djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd

---

Kayley Tran

Självständigt arbete i djuromvårdnad • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Djursjukskötprogrammet
Uppsala 2022

Studenters och djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd.

Students' and veterinary nurses' attitudes toward animals and animals' welfare.

Kayley Tran

Handledare: Maria Andersson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Bitr. handledare: Anna Lundberg, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Examinator: Elin Svonni, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för kliniska vetenskaper

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i djuromvårdnad

Kurskod: EX0994

Program: Djursjukskötprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för kliniska vetenskaper

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2022

Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd

Nyckelord: attityder, djur, djursjukskötare, förmåga att känna, status, studenter, välfärd

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Avdelningen för antrozologi och tillämpad etologi

Sammanfattning

Icke-humana djur utgör en integrerad och viktig del i både samhället som stort och för den enskilda privatpersonen. Djuren används i dag på många olika sätt, där sällskapsdjuren har rollen som en vän eller familjemedlem, medan andra djur används inom livsmedelsindustrin, forskning och för nöjes skull. Användningsområdena för de olika djurslagen är många, likaså är attityden till djuren varierande. Då djur får en allt högre status och annorlunda roll i samhället är det viktigt att förstå studenters attityder till djur och djurs välfärd, då studenter utgör en påverkande faktor i den framtida samhällsutvecklingen. Även djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd viktigt, då djursjukskötares omvårdande roll ger en direkt påverkan på djurs välfärd.

För att undersöka studenters och djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd granskades publikationer i olika former. Med syfte att få en internationell överblick är all litteratur som granskades till denna litteraturstudie av utländsk härkomst. Resultatet från denna studie visade att synen på djur och *animal sentience*, djurs förmåga att känna, varierade, där olika djurslag ansågs inneha olika grad av förmåga att känna. Även studenters attityder till djur och djurs välfärd varierade mellan olika nationaliteter och könstillhörigheter. Detta påvisades också bland veterinärstudenter, där kvinnliga veterinärstudenter visade mer och konsekvent empati till djur genom utbildningen än vad de manliga veterinärstudenterna gjorde, vars empati minskade med studieåren. Andra faktorer som kunde påverka attityder till djur och djurs välfärd var utbildningsnivå, kultur, tidigare erfarenheter med djur med flera. Resultaten för djursjukskötarestudenter och djursjukskötare visade att den främsta anledningen till karriärsvalet var kärleken till och viljan att vårda om och rädda djur, vilket också var djursjukskötarestudenters och djursjukskötares inre motivation på arbetsplatsen. Samtidigt varierade kvalifikationer inom yrkesrollen som djursjukskötare internationellt. Därför råder det viss osäkerhet kring huruvida resultaten i detta arbete är av representativ karaktär i Sverige. I och med att djurs och människors liv och välfärd är tätt sammanlänkade och globalisering är ett faktum behövs mer förståelse om djur och djurs välfärd världen över. Därtill behövs fler studier om attityder till djur och djurs välfärd hos veterinärer, djursjukskötare och studenter till dessa professioner, då djurhjälsopersonal utgör en viktig roll inom djurvälfärd. Inte minst gäller det djursjukskötare, då djuromvårdnad utöver veterinärmedicinsk behandling utgör en oumbärlig faktor i djurs livskvalitet, välmående och välfärd.

Nyckelord: attityder, djur, djursjukskötare, förmåga att känna, status, studenter, välfärd

Abstract

Non-human animals constitute an integral and essential part both in society and for the individual human being. Nowadays, animals are used in various ways, where companion animals play the role of a friend or family member, whereas some animals are used in the food industry, research and for entertainment. There is a wide field of applications for the different animal species, as well as a variation in attitudes toward animals. Due to the animals' increasing status and changing role in society is it of importance to understand the students' attitudes toward animals and animals' welfare, since students constitute an influencing factor of the development of the coming society. In addition, knowledge about veterinary nurses' attitudes toward animals and animals' welfare is of importance since the role veterinary nurses play in animal care has an immediate effect on animals' welfare.

In order to study students' and veterinary nurses' attitudes toward animals and animals' welfare, publications in various forms were used. To get an insight internationally, the publications used in this literature review are of foreign origin. The results of this study showed varied perceptions of animals and *animal sentience*, animals' ability to feel, where different animal species were perceived as being more or less sentient. The students' attitudes toward animals and animals' welfare varied between nationalities and genders. This was also shown among veterinary students, where female veterinary students showed more and consistent empathy toward animals throughout the years of study, whereas the male veterinary students' empathy was shown to decline throughout the years. Other variables affecting the attitudes toward animals were among others level of education, culture, and previous experiences with animals. The results for veterinary nurse students and veterinary nurses showed that the primary reason for their choice of career was the love of and desire to care for and save animals, which also was the veterinary nurse students' and veterinary nurses' intrinsic motivation in the workplace. Meanwhile, the qualifications of the veterinary nursing profession varied around the world. Therefore, there is an uncertainty of the level of representability of this study results in Sweden. Due to the close interrelationship between the lives and welfare of animals and humans, and that globalization is a reality, more knowledge about animals and animals' welfare is needed all around the world. Furthermore, more studies about the attitudes toward animals and animals' welfare of veterinarians, veterinary nurses and students of these professions are needed, because animal health care personnel constitute an essential part of animal welfare. Not the least does this apply to veterinary nurses, because in addition to veterinary medicine treatment does animal care play an indispensable part in animals' quality of life, well-being, and welfare.

Keywords: animal, attitudes, sentience, status, students, veterinary nurse, welfare

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	7
Förkortningar	8
1. Inledning	9
1.1 Syfte och frågeställningar	10
2. Bakgrund	11
2.1 Attityder till djur och djurs välfärd	11
2.1.1 <i>Animal sentience</i> – djurs förmåga att känna	11
2.1.2 Djurvälfärd.....	11
2.1.3 Attityder till djur	14
2.1.4 Djurs status i samhället.....	15
3. Material och metod	17
3.1 Litteraturstudie	17
4. Resultat	19
4.1 Studenters attityder till djur och djurs välfärd	19
4.1.1 Studenters attityder till djur och djurs förmåga att känna	19
4.1.2 Studenters attityder till djurs välfärd vid användning av djur	23
4.1.3 Veterinärstudenters attityder till djur och djurs välfärd	27
4.1.4 Djursjukskötarestudenters och djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd	29
5. Diskussion	31
5.1 Resultatdiskussion	31
5.2 Metoddiskussion	36
5.3 Konklusion.....	39
Referenser.....	40
Tack	46

Tabellförteckning

Tabell 1. Demografisk uppdelning av antal respondenter (studenter) från olika länder/geografiska områden i fyra tvärkulturella enkätstudier i arbetet.....	20
Tabell 2. Resultatet (medelvärde) av attityder hos studenter av olika nationaliteter till påståenden (P1-P3) relaterade till respekt för eller vördnad till liv (Phillips & McCulloch 2005) (1 = håller inte med alls, 7 = håller starkt med).	21
Tabell 3. Sammanställning av metoder som använts i studier i avsnitten "Studenters attityder till djur och djurs förmåga att känna" och "Studenters attityder till djurs välfärd vid användning av djur".....	22
Tabell 4. Resultatet (medelvärde) av attityder hos studenter av olika nationaliteter (endast länder med högsta och lägsta värden; alla värden av Kina och Thailand redovisas) till påståenden (P4-P7) relaterade till användningen av lantbruksdjur (Phillips & McCulloch 2005) (1 = håller inte med alls, 7 = håller starkt med). ..	24
Tabell 5. Medelvärdet i resultatet av attityder hos studenter av olika nationaliteter till påståenden (P8-P11) relaterade till transport och slakt av lantbruksdjur (Ling et al. 2016). (P8-P10: 1 = mycket oacceptabelt, 5 = mycket acceptabelt; P11: 1 = bryr sig inte alls/inte orolig alls (unconcerned), 5 = bryr sig mycket/mycket orolig (concerned)).....	25
Tabell 6. Resultatet (medelvärde) av attityder hos studenter av olika nationaliteter (endast högsta och lägsta värden) till påståenden (P12-P17) relaterade till användningen av djur inom forskning, av vilda djur samt inom sport (Phillip & McCulloch 2005) (1 = håller inte med alls, 7 = håller starkt med).	26

Förkortningar

FAWC	Farm Animal Welfare Council
NGO	Non-governmental organization
RSPCA	Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals
SAOB	Svenska Akademiens Ordbok
SLU	Sveriges Lantbruksuniversitet

1. Inledning

Icke-humana djur (i fortsättningen kallade djur) utgör en viktig del i såväl samhället som för den enskilda privatpersonen. Detta återspeglas kulturellt, politiskt, socialt (Taylor & Signal 2005), etiskt och vetenskapligt (Mazas et al. 2013). Historiskt sett har djur använts inom exempelvis krig, jordbruk och transport (Irvine 2008), och lagar ändras eller stiftas för djurs välfärd (Taylor & Signal 2005). Djur utgör en viktig del i bland annat ekonomi, vetenskap, utbildning och språk (Irvine 2009). Skillnaderna i de olika djurslagens status i samhället påverkar hur djuren används (Mueller 2014). I dag används djur på många olika sätt, exempelvis som livsmedel, underhållning, statussymboler, inom forskning, eller som hjälpmedel, såsom inom jakt eller som ledarhund (Beatson et al. 2009). Användningen av djur kan skilja sig även inom en art, där exempelvis vissa hundraser oftare används som jakthundar medan andra raser anses mindre lämpliga för det.

Relationen mellan människor och djur har förändrats över tid, där vissa djurarter har fått en mer social funktion som umgänge snarare än för arbete (Overgaauw et al. 2020). Djur kan utgöra en viktig del i familjestrukturen och påverkar människors liv samt fysiska och mentala hälsa (Taylor & Signal 2005; Irvine 2009; Overgaauw et al. 2020). För många människor betraktas sällskapsdjur som en familjemedlem eller vän, och en källa för tröst eller sällskap (Walsh 2009a). Tillika påverkar människor djurs välfärd, där djur är beroende av människors attityder till dem och deras välfärd, såsom vid djurhållning och utfodring (Overgaauw et al. 2020). I och med djurs integrerade roll i samhället är djurs välfärd viktig för både människors och djurs hälsa. Folkhälsan, djurvälferden och miljön påverkar varandra (Overgaauw et al. 2020), vilket gör att djurvälferd inte endast berör djursjukvård och djurägare, utan även dagens människor, samhällen, samt framtida generationer.

För att kunna utveckla samhället är utbildning en essentiell faktor, vilket innebär att studenter utgör en väsentlig del av det framtida samhällets uppbyggnad. Genom att få en ökad förståelse för studenters attityder till djur och djurs välfärd bidrar det med ökade kunskaper om utvecklingsmöjligheter i samhället. För att kunna utveckla ett samhälle anpassat för att människor och djur ska kunna leva i symbios är det av stor vikt att studenters attityder till djur och djurs välfärd studeras. Detta arbete fokuserar på studenter på universitets- och högskolenivå, då studenter kan bidra med kompetens och påverka den framtida samhällsutvecklingen.

Med syftet att ge en ökad förståelse om studenters attityder till djur och djurs välfärd skrivs detta kandidatarbete inom djuromvårdnad. Arbetet ska undersöka vad som är känt i dag om studenters attityder till djur och djurs välfärd. Studien innefattar studenter internationellt, oberoende av utbildningsprogram, med ett undantag där

djursjukskötare- och veterinärstudenter inkluderas på grund av utbildningarnas relevans till djur och djurs välfärd. Vidare ämnar studien undersöka djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd. Målet är att arbetet ska kunna ge ökad kunskap om hur studenter, tillkommande djurhälsopersonal samt befintliga djursjukskötare förhåller sig till djur och djurs välfärd. Detta kan ge kunskap om befintliga kunskapsluckor och på så sätt ge utvecklingsmöjligheter i samhället.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att genom en litteraturstudie beskriva attityder till djur och djurs välfärd hos studenter i olika länder på högskole- och universitetsnivå, samt djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd.

Frågeställningarna i detta arbete är:

- Vad är känt i dag om studenters attityder till djur och djurs välfärd?
- Vad finns det för skillnader i attityder till djur och djurs välfärd hos studenter i olika länder?
- Vad är känt i dag om djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd?
- Hur påverkas djurs välfärd av olika attityder?

2. Bakgrund

2.1 Attityder till djur och djurs välfärd

Attityder till djur, djurhållning och djurvelfärd är inbördes relaterade, där människors attityder till djur påverkar hur djur hålls och därmed djurs välfärd (Serpell 2004). Djur används inom många olika samhällssektioner samt av enskilda personer (Beatson et al. 2009), där olika djurslags status i samhället påverkar hur djur används (Mueller 2014).

2.1.1 *Animal sentience* – djurs förmåga att känna

Det finns ingen universellt accepterad definition av begreppet *animal sentience*, men det beskrivs som djurs förmåga att känna, och uppleva känslor som exempelvis lycka, nöje, smärta och rädsla, samt förmågan att uppleva både positiva och negativa tillstånd (Proctor et al. 2013). Kapaciteten att känna kan innebära förmågan att uppleva olika sensationer, känslor och perceptioner (Paul & Podberscek 2000). Browning & Birch (2022) menar att djurs förmåga att känna är ett omdebatterat koncept om huruvida djur innehar förmågan att känna, om olika djurarter innehar den förmågan, och till vilken grad, men att studier har påvisat att förmågan att känna sträcker sig över flera djurarter.

2.1.2 Djurvelfärd

Definitionen av vad djurvelfärd innebär är omdebatterat och djurvelfärd innehar olika definitioner baserade på bland annat olikheter i etik och värderingar, kulturella skillnader och djurs så kallade moraliska status (Rollin 2007). Ett ökat intresse hos allmänheten för hur djur används och hålls har skapat påtryckningar för att öka djurs livskvalitet (Lord et al. 2017), och att behandla djur på humana sätt får alltmer uppmärksamhet av allmänheten och inom forskning (Mueller 2014). Som följd har utveckling av riktlinjer, forskning och standarder kring djurhållning med etiska, ekonomiska, sociala, juridiska, kulturella och handelsmässiga aspekter skapats (Lord et al. 2017). Djurvelfärd kan definieras på olika sätt, men skall, oavsett definition, inkludera tre aspekter (Manteca et al. 2009). Åtminstone tre olika, men

med varandra överlappande, etiska aspekter är återkommande gällande djurs livskvalitet (Fraser et al. 1997):

(1) that animals should lead natural lives through the development and use of their natural adaptations and capabilities, (2) that animals should feel well by being free from prolonged and intense fear, pain, and other negative states, and by experiencing normal pleasures, and (3) that animals should function well, in the sense of satisfactory health, growth and normal functioning of physiological and behavioural systems. (Fraser et al. 1997:187)

Den första etiska aspekten berör det naturliga sättet att leva; djurhållningen bör tillåta djur att leva enligt sin natur och med omständigheter som möjliggör eller efterliknar den naturliga miljön (Fraser et al. 1997). En god djurvälstånd skall tillåta ett djur att leva enligt sin genetiska natur, *telos* (Rollin 1993 se Fraser et al. 1997). Några exempel är huruvida djur bör leva i fångenskap eller fritt ute i det vilda, trots de faror eller lidande som det kan innebära (Anonymous 1989b se Fraser et al. 1997), och att vissa former av fångenskap kan leda till frustration på grund av att djuret inte får utlopp för sina naturliga beteenden (Brambell 1965 se Fraser et al. 1997). Den andra etiska aspekten berör djurs känslomässiga upplevelser, där djur bör leva fritt från lidande i form av rädsla, hunger, förlängd eller svår smärta, och andra negativa tillstånd. Det uttrycks även i positiva ordalag som behag och belåtenhet (Fraser et al. 1997). Den tredje aspekten är baserad på djurs biologiska funktion, där betoning läggs på god djurhälsa, tillväxt och normal funktion i fysiologiska system och beteenden (Fraser et al. 1997). Författaren menar att denna aspekt värderas högt av bland annat lantbrukare, veterinärer och andra professioner med det praktiska ansvaret för djuromvårdnad.

Manteca et al. (2009) menar att det är allmänt accepterat att hänsyn ska tas till djurs fysiska och psykiska hälsa och att en god djurvälstånd innebär välbefinnande och god hälsa. Dock innebär inte nödvändigtvis en god hälsa också en god djurvälstånd (Manteca et al. 2012). Författarna menar att en god hälsa är en essentiell faktor för välfärd, men att välfärd innefattar även många andra aspekter. Vidare menar författarna att inte alla beteenden är lika viktiga ur ett djurvälståndsperspektiv, och att ett tydligt tecken på om ett beteende är viktigt är huruvida djuret visar en stressrespons eller onormalt beteende om det förhindras att utföra det beteendet. Viktiga indikationer på att ett djur lider av smärta, rädsla eller frustration är beteendeförändringar (Da Graça Pereira et al. 2014). Ett viktigt steg i att utvärdera en djurarts livskvalitet och välfärd är att definiera beteenden i ett etogram som innebär optimal livskvalitet för det individuella djurslaget (Da Graça Pereira et al. 2014).

Enligt Mazas et al. (2013) finns det fyra orsaker till att djur lider under människans djurhållning, vilka brukar kallas *the Four I's*: (1) okunnighet (*ignorance*), avsaknaden av kunskap, (2) oerfarenhet (*inexperience*), att veta vad som kan göras

men inte hur det ska göras, (3) inkompetens (*incompetence*), att veta vad som kan göras och hur det ska göras, men vara inkapabel att göra det, och (4) indolens (*indolence*), att veta vad som kan göras, hur det kan göras, vara kapabel att göra det, men inte vilja göra det på grund av apati. Alla dessa orsaker kan lösas genom utbildning och bra träning (Mazas et al. 2013).

Det finns olika metoder och tekniker för att kontinuerligt utvärdera och utveckla djurs välfärd (Whay 2007). Författaren nämner en process som utgörs av tre steg: (1) bedömning av djurvälfärd, (2) identifiering av riskfaktorer som potentiellt kan leda till att djurvälfärden äventyras, och (3) interventioner för att motverka riskfaktorerna, för att på så sätt förbättra djurvälfärden. Enligt Whay (2007) behöver interventioner för att förbättra djurvälfärd riktas till människor som på olika sätt är involverade i djurhållning, exempelvis konsumenter, icke-statliga organisationer (*non-governmental organization, NGO*), lagstiftare, forskare och djurägare. Vidare menar författaren att processen inkluderar kunskapsspridning om nödvändiga förändringar och att motivera människor att göra förändringar i bland annat system och dagliga rutiner.

De fem friheterna

The Five Freedoms of Animal Welfare, eller de fem friheterna, är ett ramverk som utvecklades år 1979 av brittiska *Farm Animal Welfare Council* (FAWC) med syfte att skydda lantbruksdjurs egenintressen och välfärd (McCausland 2014). De fem friheterna är: (1) frihet från hunger och törst, (2) frihet från obehag (exempelvis på grund av temperaturer), (3) frihet från smärta, skada eller sjukdom, (4) frihet att uttrycka normalt beteende, och (5) frihet från rädsla och stress (Manteca et al. 2009; McCausland 2014; Mellor 2016).

The Five Domains Model

The Five Domains Model togs fram år 1994 för att behandla komprometteringar i välfärd hos kännande individer som användes inom forskning och undervisning (Mellor & Reid 1994; Mellor & Beausoleil 2015; Mellor et al. 2020). Modellen är en utveckling av de fem friheterna med syfte att systematiskt identifiera välfärdsrisker för djur (Mellor & Reid 1994; Mellor & Beausoleil 2015). Modellen har sedan dess uppdaterats för att inkludera samtidens utvecklingar i vetenskapligt tänkande inom djurvälfärd, där kunskap om interaktioner mellan fysiologiska mekanismer och genereringen av särskilda subjektiva upplevelser inkorporerades (Mellor et al. 2020). De subjektiva upplevelserna kan vara positiva eller negativa, och bidrar till djurets välfärdstillstånd (Mellor & Beausoleil 2015).

Enligt Mellor & Beausoleil (2015) urskiljer modellen fyra, med varandra interagerande, så kallade domäner: nutrition, miljö, hälsa och beteende, och därtill en femte domän som utgörs av mentalt tillstånd. De tre första domänerna fokuserar

på intern fysiologisk och patofysiologisk störning beroende av nutritionella, miljömässiga och hälsorelaterade problem, varvid den fjärde domänen fokuserar på externa fysiska, biotiska och sociala tillstånd i djurets miljö som kan förhindra djurs möjlighet att uttrycka olika beteenden (Mellor & Beausoleil 2015). Dessa fyra domäner ger upphov till särskilda positiva eller negativa subjektiva upplevelser, som är bidragande faktorer till djurs mentala hälsa, som utgör den femte domänen (Mellor et al. 2020). För varje fysisk aspekt som är påverkad kan det potentiellt vara en tillhörande känsla eller subjektiv upplevelse som kan påverka välfärden (RSPCA 2020). Det är dessa upplevelser som avgör djurets välfärdstillstånd (Mellor & Beausoleil 2015).

2.1.3 Attityder till djur

Människors attityder till djur påverkar införskaffandet av kunskap om djur (O'Connor et al. 2016), hur djur hanteras och hålls (Taylor & Signal 2005; O'Connor et al. 2016) och därmed djurs välfärd (Mueller 2014). Då djur används på många olika sätt påverkar människor djurs välfärd och hälsa, antingen direkt eller indirekt, på många olika sätt (Mueller 2014). Kända faktorer som påverkar människors attityder till djur är bland annat personlighet, könstillhörighet, utbildningsnivå, religion, politisk ställning, etiska ideologier, tro eller uppfattning om djurs mentalitet, tidigare erfarenheter med djur, demografiska variabler, såsom ras och ålder (Taylor & Signal 2005; Levine et al. 2005), samt människors förväntningar på djur (O'Connor et al. 2016). Enligt Serpell (2004) finns det olika attityder relaterade till djur, vilka bland annat är utilitaristisk, som är ett primärt intresse för djurs praktiska och materialistiska värde, och dominionistisk, med ett primärt intresse för behärskande och kontroll över djur, vanligtvis inom sport.

Empati

Empati är ett sätt att förstå andra individer, vilket är viktigt för att förstå djurs känslor och lidande (Aaltola 2013). Enligt Taylor & Signal (2005) finns det olika definitioner på empati varav en förklaras som förmågan att förstå och dela någon annans emotionella tillstånd. En annan definition involverar två komponenter av empati, vilka är (1) den kognitiva komponenten, som är förmågan att känna igen och förstå någon annans känslor, och (2) den affektiva komponenten, som innebär att ha känslomässiga gensvar i linje med någon annans känslor (Taylor & Signal 2005). Enligt samma författare är det omdebatterat huruvida empati är ett inlärt beteende eller ett bestämt personlighetsdrag.

2.1.4 Djurs status i samhället

Enligt Cambridge University Press (u.å.) har begreppet status många definitioner, bland annat (översatt från engelska) (1) ”någons/någontings nivå eller position i relation till andra i en grupp”, (2) ”mängden respekt, beundran, eller betydelse given till en person, organisation, eller ett objekt”, och (3) ”position eller rank, speciellt i en social grupp eller ett rättssystem”. Även Svenska Akademien (u.å.) framhåller olika definitioner av begreppet status (publicerad 1989), varibland tre av dem är (1) ”förhållande till någon eller någonting som någon eller någonting befinner sig i, särskilt om intellektuell nivå”, (2) ”social ställning eller socialt anseende som någon eller någonting har eller åtnjuter”, och (3) ”någons eller någontings rättsliga eller juridiska ställning eller situation”.

Djur är integrerade inom många olika aspekter i människors liv, där människors interaktioner med djur påverkas av djurslaget (Mueller 2014). Beroende på djurslag används och behandlas djur på olika sätt, vilket gör djurs roll i människors liv komplext (Mueller 2014). Det kan skapa utmaningar för hur människor förhåller sig till olika djurslag och till vilken grad djurs egenintresse är av moralisk vikt (Mueller 2014). Krings et al. (2021) menar att synen på olika djurarter varierar beroende av deras roll i samhället. Med detta menar författarna att huruvida människor bryr sig om djur moraliskt är direkt korrelerad med hur djurarten behandlas och värderas i samhället. De flesta människor bryr sig mycket om välfärden för, vad författarna kallar, högstatusdjur, såsom sällskapsdjur och tilltalande vilda djur, till exempel schimpanser och delfiner. Däremot är människor mindre benägna att bry sig om så kallade lågstatusdjur, som innefattar djur som används som livsmedel samt vilda djur som bedöms vara motbjudande, däribland ormar (Krings et al. 2021).

Krings et al. (2021) menar att människor tilldelar djur ett moraliskt värde baserat endast på djurarten, även om olika djurarter har liknande emotionella och mentala förmågor, exempelvis hund och gris. Intelligensnivån och den känslomässiga kapaciteten hos djur som används som livsmedel tenderar att bli nedvärderade, medan sällskapsdjur och vissa vilda djur, till exempel vargar och pandor, betraktas som högintelligenta och kännande individer (Krings et al. 2021). Författarna påstår att dessa synsätt på djurs mentala sofistisering eller avsaknaden av egenskapen har en direkt påverkan på människors tilldelning av moralisk status till djurarten. Innebörden av moralisk status är att ett subjekt, till exempel en individ, som har en moralisk status kan förklaras som (1) att moraliska agenter har en skyldighet till subjektet på så sätt att det är av moralisk vikt hur subjektet behandlas av dem, det vill säga att subjektet i sig är av egen moralisk vikt, (2) att subjektet har egenintressen, och (3) att de skyldigheter som omnämns i (1) åtminstone delvis är baserade på subjektets egenintressen (DeGrazia 2008).

Kultur

Det finns en variation av attityder till djur världen över som beror på influenser från olika kulturer (Phillips et al. 2012). Relevanta faktorer som påverkar attityderna och kulturerna är historiken och klimatet i en region, som i sin tur påverkar regionens ekonomiska situation, religion och användningen av djur (Phillips et al. 2012). Inom vissa kulturer och religioner anses vissa djurslag eller djurarter vara heliga (Szűcs et al. 2012). Enligt Phillips et al. (2012) är följderna av kulturella traditioner att empati principiellt endast visas för djur som medför känslomässiga och ekonomiska fördelar, såsom sällskapsdjur, och djur vars genetik liknar människans, däribland primater. Författarna menar vidare att de olika rollerna som djur har i samhället beror på kulturen, men att förändringar i djurs roller och människors attityder kan ses ske i olika samhällen. I västerländska samhällen är användningen av djur som livsmedel, till kläder et cetera statisk eller minskande, medan i utvecklingsnationer med framåtskridande ekonomier ökar användningen av djur som livsmedel och sällskapsdjur. Phillips et al. (2012) menar vidare att kulturella attityder till djur kan ha utvecklats som en följd av människors behov att använda djur för olika ändamål, där behoven är större i hårdare klimat, då mildare klimat möjliggör odling och klädbehovet är annorlunda.

3. Material och metod

3.1 Litteraturstudie

En icke-systematisk litteraturstudie genomfördes för att ge en bakgrund i ämnet djurvälstånd och attityder samt för att mer specifikt studera attityder till djur och djurs välfärd hos studenter internationellt. Datainsamlingen bestod huvudsakligen av resultat med engelska sökord med avsikt att hitta internationella studier. Litteratursökningen gjordes i databaserna Web of Science och Google Scholar. Flera sökord användes i olika kombinationer, variationer och i olika databaser. Vartefter ny information tillkom av datainsamlingen ökade antalet sökord. Ibland gjordes mer specifika sökningar med syfte att hitta konkret information om ett specifikt ämne. Vidare hittades ytterligare litteratur genom källhänvisningar i utvalda eller relevanta artiklar, samt rekommenderade publikationer, föreslagna av databaserna. Avgränsningar gjordes till aktuell forskning som är gjord under 2000-talet med syfte att undersöka mer samtida studier. Vid enstaka fall har artiklar tidigare än 2000-talet använts, då relevanta uppgifter har hittats som behövs för att få en förståelse av bakgrunden till aktuell forskning. Det var även ett i leden av försök att använda ursprungskällor. I den mån det har varit möjligt och, enligt författaren bedömt varit lämpligt, har Cambridge Dictionary använts med syfte att hitta potentiella definitioner eller förklaringar på engelska begrepp, i vissa fall med avsaknad av svenska termer. WordFinders engelska ordbok har använts enligt rekommendation från SLU-biblioteket som ett översättningsmedium från engelska till svenska. Även Svenska Akademiens Ordbok (SAOB) har använts i ett försök att hitta officiella definitioner av vissa utvalda termer.

Datainsamlingen resulterade i att totalt 65 utvalda publikationer har använts, varav 51 stycken originalartiklar, fyra (4) stycken review-artiklar, två (2) bokkapitel, ett (1) faktablad, fyra (4) organisationshemsidor, ett (1) videoklipp och två (2) ordliste-/lexikonhemsidor.

De sökord som slutligen användes var: animal, animals, animal*, attitude, attitudes, care, definition, human, human*, husbandry, knowledge, moral status, nurse,

nursing, student, students, student*, tech, technician, vet, veteri*, veterinary, welfare, what is status animals, zoono*, The Five Domains, The Five Freedoms.

4. Resultat

4.1 Studenters attityder till djur och djurs välfärd

4.1.1 Studenters attityder till djur och djurs förmåga att känna

I en tvärkulturell studie utförd av Phillips & McCulloch (2005) undersöktes bland annat synen på djurs förmåga att känna bland studenter av olika nationaliteter. Studien genomfördes i Storbritannien i form av en enkätstudie där två olika studentgrupper undersöktes. Dessa var engelsktalande studenter (n = 112) respektive studenter från andra länder som studerade på engelska språkskolor (n = 313) (tabell 1). I enkätstudien användes en sjugradig Likert-skala där respondenterna ombads markera huruvida de håller med eller inte håller med (1 = håller inte med alls, 7 = håller starkt med) gällande 16 påståenden där djur användes. De responderande studenterna ombads även att bedöma förmågan att uppleva olika känslor som smärta, lycka/glädje, rädsla samt tristess hos spädbarn samt hos sju olika djurslag (kyckling, gris, apa, råtta, hund, räv och fisk) i jämförelse med förmågan hos en vuxen människa. Studenterna graderade den känslomässiga förmågan hos spädbarn samt de sju olika djurslagen i jämförelse med en vuxen människa i ordningen apa (80 %) > hund (79 %) > spädbarn ("newborn baby") (77 %) > räv (67 %) > gris (65 %) > kyckling (59 %) > råtta (58 %) > fisk (47 %). Tillskrivningen av förmågan att känna hos djurslagen varierade mellan olika nationaliteter, men ingen skillnad sågs gällande apa, spädbarn, hund och räv (Phillips & McCulloch 2005). En annan tvärkulturell enkätstudie utfördes av Phillips et al. (2012), där studenter från elva olika länder (tabell 1) ombads rangordna spädbarns samt tolv olika djurslags kapacitet att känna. Respondenterna ombads gradera acceptansen på 43 påståenden relaterade till bland annat allmänhetens attityder till djur med hjälp av en femgradig Likert-skala. Resultatet från studien visade att studenterna rangordnade djurs förmåga att känna på följande vis (från högst till lägst): spädbarn ("human infant") > schimpans > hund > delfin > katt > häst > nötkreatur > gris > råtta > kyckling > bläckfisk > fisk. Studenter från de flesta länderna tillskrev spädbarnet störst förmåga att känna, förutom studenter från Sverige som rangordnade schimpanserna som högst, Norge som tillskrev

spädbarn och schimpans som högst, och Kina som attribuerade hund som djurslaget med störst förmåga att känna (Phillips et al. 2012).

Tabell 1. Demografisk uppdelning av antal respondenter (studenter) från olika länder/geografiska områden i fyra tvärkulturella enkätstudier i arbetet.

Land/Geografiskt område	Phillips & McCulloch (2005)	Phillips et al. (2011); Phillips et al. (2012) ¹	Ling et al. (2016)
Frankrike	14	-	-
Iran	-	133	-
Irland	-	45	-
Italien	21	-	-
Japan	60	-	-
Kina	15	1 018	77
Korea ² /Sydkorea	11	309	-
Latinamerika	35	-	-
Makedonien	-	101	-
Malaysia	-	-	437
Norge	-	261	-
Polen	26	-	-
Schweiz	14	-	-
Serbien	-	207	-
Spanien	31	162	-
Storbritannien	87	54	-
Sverige	-	204	-
Taiwan	10	-	-
Thailand	21	-	122
Tjeckien (el. Slovakien ³)	17	939	-
Turkiet ⁴	14	-	-
Tyskland	23	-	-
USA	25	-	-
Vietnam	-	-	103
Antal observationer (n):	424	3 433	739

¹ Studierna av Phillips et al. (2011) och Phillips et al. (2012) använder samma studiepopulation i olika studier.

² Phillips & McCulloch (2005): Respondenterna benämns med nationaliteten ”koreaner”.

³ Phillips & McCulloch (2005): Slovakien aktuellt endast i denna studie. Ihopslagen siffra på grund av för få respondenter från vardera land.

⁴ Phillips & McCulloch (2005): I studien klassificeras inte Turkiet vara inom Europa.

Vördnad till eller respekt för liv

I studien av Phillips & McCulloch (2005) undersöktes även studenternas respons på påståenden relaterade till respekten för eller vördnaden till liv (P1-P3). Resultatet av studien redovisas i tabell 2 nedan.

Tabell 2. Resultatet (medelvärde) av attityder hos studenter av olika nationaliteter till påståenden (P1-P3) relaterade till respekt för eller vördnad till liv (Phillips & McCulloch 2005) (1 = håller inte med alls, 7 = håller starkt med).

Land/Geografiskt område	Påstående 1 (P1)	Påstående 2 (P2)	Påstående 3 (P3)
Frankrike	5,1	2,3	5,6
Italien	3,0	2,4	5,1
Japan	3,3	2,9	3,9
Kina	3,9	2,9	4,3
Korea	3,2	2,4	5,5
Latinamerika	3,7	2,2	5,2
Polen	4,6	2,7	4,7
Schweiz	4,4	2,4	4,8
Spanien	3,9	1,9	5,5
Storbritannien	4,3	2,7	5,0
Taiwan	2,6	3,9	4,2
Thailand	4,7	3,2	4,5
Tjeckien/Slovakien	3,4	2,6	4,5
Turkiet	4,7	2,3	4,8
Tyskland	4,1	2,6	4,6
USA	3,5	2,1	4,9
Medelvärde:	3,9	2,6	4,8

Påståenden (översatta från Phillips & McCulloch (2005)):

(P1): Det är bättre att avliva (med dödlig injektion) oönskade hundar än att hålla dem levande i hundstall resten av deras liv.

(P2): Det är fel att döda djur för mat när vegetariska alternativ finns tillgängliga.

(P3): Människor är naturliga köttätare, så vi borde inte få dåligt samvete över att döda djur för mat.

Studien av Phillips & McCulloch (2005) visade att studenterna från Frankrike, Thailand och Turkiet var mest benägna att hålla med påstående 1 (P1) att det är bättre att avliva (med dödlig injektion) oönskade hundar än att hålla dem levande i hundstall resten av deras liv, medan studenter från Taiwan och Italien var minst benägna att hålla med (tabell 2). I både studien av Phillips & McCulloch (2005) och en studie av Ling et al. (2016) inkluderades studenter från Thailand och Kina (tabell 1). I studien av Phillips & McCulloch (2005) var de kinesiska studenterna mindre

benägna att hålla med om (P1) än vad de thailändska studenterna gjorde. Studien utförd av Ling et al. (2016) visade att de kinesiska studenterna ansåg att avlivning av friska, oönskade sällskapsdjur på grund av överpopulation var mer acceptabelt än vad studenter från Thailand gjorde. Den studien var en enkätstudie där en femgradig Likert-skala (1 = mycket oacceptabelt, 5 = mycket acceptabelt) användes. De kinesiska studenterna i studien visade en acceptansnivå på 2,55 på påståendet ovan, medan de thailändska studenterna hade 1,47. Se tabell 3 nedan för en sammanställning av metoder i studierna som används i avsnitten ”Studenters attityder till djur och djurs förmåga att känna” och ”Studenters attityder till djurs välfärd vid användning av djur”.

I studien av Phillips & McCulloch (2005) ansåg de flesta studenterna det vara acceptabelt med konsumtion av djur (P3), men respondenterna från Taiwan och Japan var mindre benägna att hålla med (tabell 2). Kvinnliga studenter i samma studie tenderade att bry sig mer om vördnaden till och respekten för djurs liv än vad de manliga studenterna gjorde (P1-P3).

Tabell 3. Sammanställning av metoder som använts i studier i avsnitten "Studenters attityder till djur och djurs förmåga att känna" och "Studenters attityder till djurs välfärd vid användning av djur".

Studie/publikation	Studiens metod
Ling et al. (2016)	Likert-skala 1-5 (1 = mycket oacceptabelt, 5 = mycket acceptabelt)
Mazas et al. (2013)	Animal Welfare Attitude Scale (AWA-scale) med femgradig Likert-skala (håller starkt med – håller inte med alls)
Phillips & McCulloch (2005)	Likert-skala 1-7 (1 = håller inte med alls, 7 = håller starkt med)
Phillips et al. (2012)	Likert-skala 1-5 (1 = mycket oacceptabelt, 5 = mycket acceptabelt)
Platto et al. (2022)	Chinese College Students Animal Welfare Attitude Scale (CCSAWAS), sexgradig Likert-skala (1 = håller starkt med, 5 = håller starkt inte med, 6 = jag vet inte)

4.1.2 Studenters attityder till djurs välfärd vid användning av djur

Djurs välfärd

I en studie publicerad av Taylor & Signal (2005) bland australienska sociologi- och psykologistuder (161 kvinnliga och 33 manliga) visades ett signifikant samband mellan människa-människa empati och attityder till djur, där studenter med högre värden i empatisk omsorg (*empathic concern*) hade en mer välfärdsinriktad attityd till djur. I studien mättes empatisk omsorg som känslor av värme, omtanke till och tendenser att bry sig om andra. Samma studie visade även att personer med kvinnlig könstillhörighet tenderade att inneha en mer positiv attityd till djurvälstånd, vilket även påvisades i studierna av Phillips et al. (2011) samt Mazas et al. (2013). I studien av Mazas et al. (2013) visades även att utbildningsnivå var en betydande faktor som påverkade attityden till djurvälstånd. Studien utfördes bland spanska elever (12-18 år) och universitetsstudenter (19-25 år) (n = 1 007) och använde en egen utformad skala, AWA-skala (tabell 3), för bedömning av studenters attityder till djurvälstånd. AWA-skalan bestod av en enkät med 29 punkter som graderades utifrån en femgradig Likert-skala (håller starkt med - håller inte med alls), där högre medelvärde indikerade en mer positiv attityd. Punkterna sammanställdes till fyra djurvälståndsparetrar, vilka var C1: djurplågeri för nöje eller på grund av okunskap, C2: fritid med djur (jakt, cirkus, djurkamp et cetera), C3: lantbruksdjur, och C4: övergivning av djur. Studiens resultat visade att universitetsstudenterna brydde sig mer om djurvälstånd än vad de spanska eleverna gjorde, där universitetsstudenterna hade högre medelvärden på alla fyra paretrar än vad eleverna hade.

Studien av Phillips et al. (2012) visade på skillnader mellan studenter av olika nationaliteter, där studenter i europeiska länder brydde sig mer om djurvälstånd, dock inte djurs rättigheter, än vad studenter från de asiatiska länderna gjorde (se tabell 1 för geografisk uppdelning av respondenterna). Studien visade att studenter från Kina brydde sig minst om djurvälstånd. En enkätstudie av Platto et al. (2022) bland 5 795 kinesiska studenter visade att majoriteten av studenterna ansåg att husdjur (hund och katt), lantbruksdjur, försöksdjur (apa, mus, hund) samt vilda djur är kännande individer och borde garanteras grundläggande välfärdsstandard. Platto et al. (2022) använde protokollet för skalan utformad av Mazas et al. (2013) och utformade en enkät med 82 punkter relaterade till djurs förmåga att känna och de fem friheterna. Punkterna graderades utifrån en sexgradig Likert-skala som sedan omvandlades till en djurvälståndsparetr (C5: djurs förmåga att känna/de fem friheterna) (tabell 3). Resultaten visade att 76,8 % av studenterna ansåg att djur bör garanteras grundläggande djurvälståndstandard, medan 2,7 % av studenterna inte visade stöd för djurvälstånd (Platto et al. 2022). Studenterna i studien brydde sig mer

om de fem friheterna för husdjur (79 %) och vilda djur (79 %) än för lantbruksdjur (78 %) och försöksdjur (71 %). Studenter i samma studie som hade haft djur innan 18-års ålder, som hade djur vid tiden för studien, som assisterade vid djurvälståndsföreläsningar och som gjorde laboratorieexperiment på djur visade en mer positiv attityd till de fem friheterna än vad studenter som inte ingick i någon av de fyra nämnda grupperna gjorde. Även de kvinnliga studenterna i studien visade mer positiva attityder till de fem friheterna än vad de manliga studenterna gjorde (Platto et al. 2022).

Användning av djur inom lantbruk

I tabell 4 nedan redovisas delar av resultatet i studien av Phillips & McCulloch (2005) om studenters attityder till lantbruksdjurs välfärd. I tabellen redovisas endast länder med högsta och lägsta värden på de olika påståendena (se tabell 1 för alla studenters nationaliteter som ingick i studien).

Tabell 4. Resultatet (medelvärde) av attityder hos studenter av olika nationaliteter (endast länder med högsta och lägsta värden; alla värden av Kina och Thailand redovisas) till påståenden (P4-P7) relaterade till användningen av lantbruksdjur (Phillips & McCulloch 2005) (1 = håller inte med alls, 7 = håller starkt med).

Land/Geografiskt område	Påstående 4 (P4)	Påstående 5 (P5)	Påstående 6 (P6)	Påstående 7 (P7)
Frankrike	-	-	2,6	-
Italien	3,2	6,0	-	-
Kina	4,3	4,8	3,4	3,5
Korea	-	-	-	4,0
Schweiz	3,2	-	-	1,7
Storbritannien	2,8	-	2,5	2,2
Taiwan	-	-	-	4,3
Thailand	3,7	4,5	4,1	4,0
Turkiet	4,3	-	4,0	4,0
Tyskland	3,2	6,4	-	-
USA	3,2	-	-	-

Påståenden (översatta från Phillips & McCulloch (2005)):

(P4): Transport av livsmedelsdjur, såsom nötkreatur, på vägar involverar lite eller inget obehag eller grymhet.

(P5): Det är oacceptabelt att hålla lantbruksdjur, exempelvis grisar, i små burar där de inte ens kan vända sig om.

(P6): Faktumet att intensivt djurhållna grisar växer väl och har stora kullar kulingar visar att de inte lider.

(P7): Det är inte grymt att hålla hönor tillsammans i trånga, små burar (*battery hen farming*) så länge de förses med lämpligt foder, värme och ljus.

Studien av Phillips & McCulloch (2005) visade att studenter från USA, Taiwan (3,3) och europeiska länder (i mindre grad Spanien och Frankrike (båda 3,8)) var mer benägna att vara emot påstående 4 (P4), som innebar "transport av livsmedelsdjur, såsom nötkreatur, på vägar involverar lite eller inget obehag eller grymhet" (tabell 4). Däremot var studenter från Kina och Turkiet i samma studie mer benägna att hålla med om (P4). I studien av Ling et al. (2016) visades att studenter från Vietnam ansåg det vara mer acceptabelt att transportera boskap på vägar än vad de thailändska och kinesiska studenterna gjorde (P10) (se tabell 3 för studiens metod; tabell 5 nedan för studiens resultat). I samma studie visade de kinesiska studenterna större acceptans till att djur upplever smärta vid slakt än vad studenterna från de andra länderna i studien gjorde (P9) (tabell 5).

Tabell 5. Medelvärde i resultatet av attityder hos studenter av olika nationaliteter till påståenden (P8-P11) relaterade till transport och slakt av lantbruksdjur (Ling et al. 2016). (P8-P10: 1 = mycket oacceptabelt, 5 = mycket acceptabelt; P11: 1 = bryr sig inte alls/inte orolig alls (unconcerned), 5 = bryr sig mycket/mycket orolig (concerned)).

Land	Påstående 8 (P8)	Påstående 9 (P9)	Påstående 10 (P10)	Påstående 11 (P11)
Kina	2,01	2,29	3,65	3,22
Malaysia	1,63	1,57	3,60	3,68
Thailand	1,98	1,84	3,81	3,51
Vietnam	2,18	2,00	4,24	3,84

Påståenden (översatta från Ling et al. (2016)):

(P8): Tillåta djur se varandra bli slaktade.

(P9): Tillåta djur uppleva smärta vid slakt.

(P10): Transport av boskap på vägar.

(P11): Transportera djur från länder med omfattande djurvälståndslagstiftning till ett land med begränsad/ingen djurvälståndslagstiftning.

Användning av djur inom forskning

Studien av Phillips & McCulloch (2005) visade att studenter från de flesta europeiska länderna (förutom respondenter från Spanien och Italien) var mer benägna att vara emot testning av kosmetika och schampo på djur än vad studenter från asiatiska länder, som Kina, Taiwan och Korea var (P12) (tabell 6 nedan). Studien av Platto et al. (2022) visade att kinesiska studenter överlag brydde sig måttligt (medelvärde 1,75) (tabell 5) om de fem friheterna för försöksdjur. Studenter från Turkiet var mest emot användning av djur inom forskning, medan respondenter från Spanien, Storbritannien och Korea visade mest stöd för användning av försöksdjur (P13) (Phillips & McCulloch 2005). I samma studie var respondenter från Spanien mest benägna att hålla med om att kunskapsutvecklingen

inom vetenskaplig forskning var viktigast (P14), även om det innebar lidande för djur, medan schweiziska studenter var minst benägna att hålla med.

Tabell 6. Resultatet (medelvärde) av attityder hos studenter av olika nationaliteter (endast högsta och lägsta värden) till påståenden (P12-P17) relaterade till användningen av djur inom forskning, av vilda djur samt inom sport (Phillip & McCulloch 2005) (1 = håller inte med alls, 7 = håller starkt med).

Land/Geografiskt område	(P12) ¹	(P13)	(P14)	(P15)	(P16)	(P17)
Frankrike	3,0	-	-	6,2	3,1	6,1
Italien	3,7	-	-	5,8	2,9	6,3
Japan	-	-	-	5,9	-	-
Kina	4,6	-	-	-	4,7	-
Korea	4,4	2,2	-	-	-	-
Latinamerika	-	-	-	-	-	6,1
Polen	3,0	-	-	-	3,0	-
Schweiz	2,8	-	3,3	4,2	-	-
Spanien	4,0	2,5	4,6	-	-	-
Storbritannien	3,2	2,5	-	-	-	-
Taiwan	4,6	3,9	-	4,1	-	6,1
Thailand	-	-	-	-	-	6,1
Tjeckien/Slovakien	2,5	-	-	-	-	-
Turkiet ²	-	4,4	-	-	4,2	-
Tyskland	3,2	-	-	-	-	6,1
USA	-	-	4,3	-	3,1	4,0

¹ Alla värden av studenterna från de europeiska länderna redovisas.

² I studien klassificeras Turkiet inte vara inom Europa.

Påståenden (översatta från Phillips & McCulloch (2005)):

(P12): Det är acceptabelt att testa kosmetika/schampo på djur, så att det inte skadar människor.

(P13): Det är fel att använda djur (till exempel råttor, möss) för forskning.

(P14): Inom forskning kommer kunskapsutvecklingen först, även om processen involverar djurlidande.

(P15): Många vilda djur lider betydligt från stress och tristess som ett resultat av att hållas på djurparker.

(P16): Utbildnings- och underhållningsvärdet av djurparker överväger alla former av grymhet som det skulle kunna innebära av att hålla vilda djur i fångenskap.

(P17): Jakt på rådjur/hjortar och rävar för sport är grymt och onödigt.

Användning av vilda djur och djur inom sport

Studien av Platto et al. (2022) visade att de kinesiska studenterna hade en positiv attityd till vilda djur, och att det fanns en ökande oro för vilda djurs välfärd bland de yngre generationerna. I studien av Phillips & McCulloch (2005) visades att de flesta studenter, framför allt studenter från Frankrike, Japan och Italien ansåg att vilda djur på zoo lider betydligt av stress och tristess (P15) (tabell 6 ovan). De flesta respondenterna i samma studie antingen höll med eller var osäkra om att underhållnings- och undervisningsvärdet av att hålla djur på djurpark övervägde all typ av grymhet som det kunde innebära av att hålla vilda djur i fångenskap (P16).

I studien av Mazas et al. (2013) visades att de spanska respondenterna ansåg det vara acceptabelt att använda djur för nöjes skull, såsom tjurfäktning, jakt och show. I studien av Phillips & McCulloch (2005) visades att, förutom studenter från USA ansåg de flesta studenter att jakt på rådjur/hjortar och rävar är onödigt och grymt (P17) (tabell 6). Inget konsekvent utslag om medhållande eller misstycke om sportfiske gavs och inga signifikanta skillnader fanns mellan länderna (Phillips & McCulloch 2005).

4.1.3 Veterinärstudenters attityder till djur och djurs välfärd

Veterinärstudenters attityder till djur och djurs förmåga att känna

Studieresultaten om veterinärstudenters attityder till djur och djurs förmåga att känna varierar mellan olika studier. I en enkätstudie genomförd av Paul & Podberscek (2000) bland veterinärstudenter på två brittiska universitet visades att studenterna genomgick en förhärdningsprocess med förändringar i attityder till djur under utbildningens gång. Studien var uppdelad i två sektioner, där ena sektionen undersökte veterinärstudenters tro om djurs förmåga att känna, och den andra sektionen empati till djur. Studiepopulationen (n = 319) bestod av veterinärstudenter i det prekliniska året, första kliniska året samt det sista kliniska utbildningsåret. Resultatet av studien visade att veterinärstudenterna i de kliniska åren tillskrev djurslagen (hund, katt, ko, men inte gris) mindre förmåga att känna än vad studenterna i de prekliniska åren gjorde. Av de fyra förmågorna som undersöktes (sensationerna hunger och smärta, samt känslorna rädsla och tristess) tillskrevs djuren mindre förmåga att känna tristess av studenterna under de senare åren i utbildningen (Paul & Podberscek 2000). Skillnader kunde ses mellan universiteten i veterinärstudenternas tillskrivning av de olika djurslagens förmåga att känna, där studenter på det ena universitetet var mer benägna att gradera kor och grisar med större förmåga att känna hunger, men inte hundar och katter (Paul & Podberscek 2000). I en studie bland nordamerikanska veterinärstudenter var studenterna mer benägna att värdera hund och katt som mer kapabla att känna och ha större förmåga till kognitiva processer än lantbruksdjur (Levine et al. 2005).

Kroatiska veterinärstudenter, speciellt studenter i de sista utbildningsåren, ansåg att lantbruksdjur "endast var redskap" för livsmedelsproduktion, där studenterna fokuserade på de ekonomiska ändamålen med djuren och därmed deras praktiska värde (Ostovic et al. 2017). I en studie utförd av Clarke et al. (2017), där samma veterinärstudenter i England undersöktes (en gång i början av och andra gången i slutet av utbildningen), kunde ingen signifikant minskning påvisas i veterinärstudenternas värdering av djurs förmåga att känna under utbildningens gång.

Studier visade att det fanns skillnader mellan könstillhörigheterna i veterinärstudenters syn på djurs förmåga att känna (Paul & Podberscek 2000; Clarke et al. 2017). Kvinnliga veterinärstudenter visade en större tendens att tillskriva vissa djurslag större kapacitet att känna (hund, katt, kanin, råtta) än vad de manliga studenterna gjorde (Clarke et al. 2017). Däremot kunde ingen signifikant skillnad ses i tillskrivningen mellan könstillhörigheterna gällande lejon, gris, får, kyckling, bi och spindlar (Clarke et al. 2017). I studien av Paul & Podberscek (2000) var de kvinnliga studenterna mer benägna att anse att katter och kor kunde känna smärta än vad de manliga studenterna gjorde. Samma studie visade även skillnader mellan könstillhörigheterna gällande veterinärstudenternas empatinivå till djur. I studien visade kvinnliga veterinärstudenter högre empatinivå än de vad de manliga studenterna gjorde. Empatin till djur hos de kvinnliga veterinärstudenterna i studien var på liknande nivå under hela utbildningen, medan empatin hos de manliga studenterna minskade med varje år och mest under det sista kliniska året. Ingen signifikant relation kunde ses mellan veterinärstudenters egenrapporterade förmåga att känna empati till djur och olika studieår (Paul & Podberscek 2000).

Veterinärstudenters attityder till användning av djur samt djurs välfärd

En studie bland italienska veterinärstudenter visade att studenterna överlag ansåg att de fem friheterna var viktiga för skyddandet av djurvälfärd (Mariti et al. 2018). Däremot värderade studenterna dessa friheter som viktigare för sällskapsdjur än för boskap, speciellt gällande friheten att uttrycka normala artspecifika beteenden och frihet från rädsla och stress (Mariti et al. 2018). Samma studie indikerade att studenter med avsikt att arbeta med djurarter som vanligen anses vara sällskapsdjur hade mer positiv attityd till djur och djurs välfärd än vad studenter med avsikt att arbeta med lantbruksdjur hade.

En studie bland amerikanska veterinärstudenter visade att kvinnliga veterinärstudenter brydde sig mer om djurs välfärd och rättigheter än vad de manliga studenterna gjorde (Serpell 2005). I studien visade de kvinnliga veterinärstudenterna minst acceptans för jakt, användning av levande djur vid kirurgisk träning, tuppfäktning, användning av saxar som fälla samt användning av

djur inom biomedicinsk forskning. De kvinnliga studenterna ansåg även att lantbruksdjur och sällskapsdjur skall behandlas lika, och att veterinärer skall prioritera djuret i fall där djurägares önskningar inte är i enlighet med djurets bästa (Serpell 2005). Samma studie visade att även studenter som hade haft endast hund och/eller katt ansåg att veterinärer skall prioritera djurets behov framför djurägares önskningar, och ansåg att lantbruksdjur och sällskapsdjur ska behandlas lika. Studenter som tidigare hade ägt eller haft lantbruksdjur tenderade att ha mindre negativ inställning till jakt och användning av levande djur i kirurgisk undervisning än vad studenter som hade haft endast katt och/eller hund hade (Serpell 2005). Studenterna som tidigare hade haft lantbruksdjur visade även mindre negativ attityd till ”smärtsam” forskning på djur, tuppåktning samt kosmetiska och icke-nödvändiga ingrepp, såsom kupering av öron eller svans (Serpell 2005). Kroatiska veterinärstudenter ansåg att kupering av svans och öron på hund och borttagande av kattklor var grymma ingrepp (Mikuš et al. 2020). Samma kroatiska veterinärstudenter hade en positiv attityd till sällskapsdjur och positiva åsikter om sällskapsdjurens välfärd.

4.1.4 Djursjukskötarestudenters och djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd

Enligt Dunne et al. (2018) är viljan att jobba med djur en stark inre motivation för djursjukskötare både gällande val av profession och arbetsplats. I en studie publicerad av Dunne et al. (2018) bland 36 irländska djursjukskötarestudenters visades att motivationen till val av professionen bland annat grundade sig i en kärlek till och viljan att vårda och rädda djur. En respondent av 34 studenter som angav anledning till viljan att arbeta som djursjukskötare angav ”viljan att öka medvetenheten om djurvälstånd” som anledning. I samma studie hade majoriteten av studenterna tjänstgjort i veterinärkliniska miljöer innan utbildningen. Alla studenter angav erhållen erfarenhet av hundar, 92 % av katt, 72 % av häst, 50 % av nötkreatur, och 8 % av grisar, men hade begränsade praktiska erfarenheter inom djurhantering utöver djur i hemmet (Dunne et al. 2018).

En enkätstudie av Coleman & Slingsby (2007) bland 517 djursjukskötare med olika kvalifikationer visade att djursjukskötare överlag graderade hundars smärta högre än katters i samband med både olika och likvärdiga kirurgiska ingrepp. Enkätstudien innehöll elva frågor relaterade till smärta. Respondenterna ombads gradera smärtan genererad av olika kirurgiska ingrepp med hjälp av en tiogradig smärtskala, där högre smärtpoäng (*pain scores*) indikerade mer smärta. Summan av smärtpoängens medelvärden var 31,9 för hund och 27,2 för katt. I studien var de likvärdiga kirurgiska ingreppen för båda djurslagen kastration och sterilisering. Hundar gavs högre smärtpoäng på steriliserings- och kastrationsingreppen än katter, där smärtpoängens medelvärde för sterilisering av tikar var 7,74 och 7,02 för

katter, samt kastration av hundar 6,42 och 5,62 för katter. Av djursjukskötarna i studien ansåg 96 procent att deras kunskaper i smärtbedömning kunde förbättras. Enligt författarna gav djursjukskötare högre smärtpoäng på alla ingrepp än vad veterinärer gjort i en tidigare studie.

En studie genomfördes i Storbritannien där specifika grupper, däribland djursjukskötare och djurvårdare, fick gradera sällskapshundars livskvalitet (Buckland 2013). Resultatet av den studien visade att de grupper som ansågs ha mer erfarenhet av djurvelfärd hade graderat sällskapshundars livskvalitet lägre på skalan, vilket var "ett liv värt att leva", i stället för exempelvis "ett bra liv". Bland de bidragande faktorer till djurvelfärdsproblem som nämndes var djurägares okunskap och ansvarslöshet (Buckland 2013).

5. Diskussion

En deskriptiv litteraturstudie har genomförts angående attityder till djur och djurs välfärd hos studenter i olika länder på högskole- och universitetsnivå, däribland veterinär- och djursjukskötarstudenter, samt verksamma djursjukskötare. Resultatet visade att djurs välfärd påverkas av olika attityder, där djurslagets roll i samhället påverkar hur djuren behandlas och används. Resultatet visade även att studenters attityder till djur och djurs välfärd varierade mellan studenter med olika nationaliteter och könstillhörigheter. Studenter ansåg generellt att sällskapsdjur har större förmåga att känna än lantbruksdjur, samt att djurvälfärd vara viktigare för sällskapsdjur än för lantbruksdjur. Kvinnliga studenter visade mer positiv attityd till djurvälfärd än vad manliga studenter gjorde. Djursjukskötares inre motivation i professionen är kärleken till och viljan att vårda och rädda djur. Djursjukskötare upplevde att hundar och katter kände olika mycket smärta i samband med olika kirurgiska ingrepp, där hundar upplevdes känna mer smärta än vad katter gjorde på motsvarande ingrepp för de två olika djurslagen.

5.1 Resultatdiskussion

Studenters attityder till djurs förmåga att känna

I publikationer som har granskats inför denna litteraturstudie har studier visat att det finns skillnader i attityder mellan studenter av olika nationaliteter och synen på djur och djurs förmåga att känna. Browning & Birch (2020) menar att studier tyder på att flera djurslag innehar förmågan att känna, vilket stöds av Proctor et al. (2013), som menar att mycket forskning som görs på djur är beroende av just djurs förmåga att känna. Ett exempel som författarna nämner är analgesistudier, där ett krav är att försöksdjuren kan uppleva smärta, och att bedömningar görs utifrån djurs reaktioner på testen. Utan förmågan att känna skulle eventuellt ingen reaktion förekomma, såvida inte reaktionerna är ett resultat av rädsla snarare än smärta.

Synen på olika djurarter varierar beroende på deras roll i samhället, och hur djurarten behandlas och värderas i samhället är direkt korrelerad till huruvida människor bryr sig om djur moraliskt (Krings et al. 2021). Synen på huruvida djur har en sofistikerad mental kapacitet, innehar förmågan att känna samt till vilken

grad djur har den förmågan har en direkt påverkan på människors tilldelning av moralisk status till djurarten (DeGrazia 2008; Krings et al. 2021). Det går rimligen att anta att människor generellt anses ha en moralisk status och att den är högre än djurens, då debatter om djurs moraliska status och förmåga att känna ofta sätts i relation till om djur bör ha en jämställd status till människor. Ofta anses djur ha mindre förmåga att känna och anses bland annat därför också ha lägre moralisk status än människor (DeGrazia 2008). Detta överensstämmer med studierna av Phillips & McCulloch (2005) och Phillips et al. (2012), där bland annat mönster kan ses i hur studenter rangordnade djurs förmåga att känna. I Phillips & McCulloch (2005) rangordnades spädbarn som att inneha mindre förmåga att känna än hund, medan vice versa visades i Phillips et al. (2012). Skillnaderna i rangordningen kan bero på hur respondenterna i studierna tolkade eller definierade de två olika begreppen för spädbarn ("newborn baby" respektive "human infant"). Enligt Verywell Family (u.å.) används begreppen ofta omväxlande, som synonymer och kan betyda olika saker för olika människor, men att en definition är att *newborn* ofta refereras till spädbarn från födsel till ungefär två månaders ålder, *infant* kan vara barn från födsel till ett års ålder, och *baby* kan refereras till alla barn från födsel till fyra års ålder. Respondenterna kan ha tolkat begreppen olika, och därav kan ha haft olika uppfattningar om spädbarns ålder och därmed spädbarns mentala kapacitet. I de fall där spädbarn rangordnades som att ha mindre känslomässig förmåga än vad hund har kan respondenterna ha ansett att spädbarn har mindre mental kapacitet än vad hund har. I båda studierna tillskrevs fiskar minst förmåga att känna, samtidigt som inga konsekventa resultat hittades om huruvida studenterna ansåg att sportfiske var acceptabelt i Phillips & McCulloch (2005). Detta indikerar att det råder osäkerheter kring huruvida studenter anser att fiskar kan känna och till vilken grad, vilket kan påverka om studenterna anser det vara acceptabelt med sportfiske. Det kan antas att om studenter anser att fiskar har (större) förmåga att känna och att sportfiske innebär lidande för fiskar skulle fler studenter vara emot sportfiske. Detta då graden av förmågan att känna som tillskrivs djur har en betydande roll i människans attityder till användningen av djurslaget (Phillip & McCulloch 2005). Djurs tillskrivna förmåga att känna driver intresse- och orosnivån för djuret, där större intresse och oro visas till de djur som anses inneha en större förmåga att känna (Phillips et al. 2012).

Påverkande faktorer till attityder till användning av djur

Studien av Phillips et al. (2012) visade att studenter i europeiska länder brydde sig mer om djurvälstånd, dock inte djurs rättigheter, än studenter från de asiatiska länderna. Detta kan bero på bland annat skillnader i exempelvis lagstiftning och reglering kring djurhållning och djurvälstånd i regionerna, där större likheter kan finnas i Europa än Asien, delvis på grund av regleringar och lagstiftning inom den Europeiska unionen (EU). EU:s fördrag erkänner djur som kännande individer,

varvid lagar om djurvälstånd har stiftats, som medlemsländerna är skyldiga att respektera (Simonin & Gavinelli 2019; Falaise 2019). En studie visade att spanska elever och universitetsstudenter ansåg det vara acceptabelt att använda djur för nöjes skull (Mazas et al. 2013). Det kan bero på den kulturella traditionen med tjuvaktning i landet, vilket kan påverka studenternas syn på djurvälstånd och anta en mer dominionistisk attityd till djur eller det djurslaget. Korea var ett av de länder som var mindre emot användning av djur inom forskning och testning av kosmetika och schampo (Phillips & McCulloch 2005). Detta kan spekuleras bero på ett genomslag av nya kosmetikavarumärken på den koreanska marknaden under tidiga 2000-talet (Yoon et al. 2020) då studien av Phillips & McCulloch (2005) gjordes. Däremot har många år passerat sedan studien publicerades, vilket innebär att studenters attityder till användning av försöksdjur kan ha förändrats. Enligt Cruelty Free International (2016) hade en proposition i Sydkorea godkänts om förbud för företag mot testning av kosmetika och ingredienser på djur från och med år 2018. Däremot inkluderar lagen inte användning av försöksdjur inom andra forskningsområden utöver kosmetika, vilket innebär att synen på försöksdjur inom andra forskningsområden kan vara annorlunda. En skillnad i attityder till djurvälstånd sågs bland de kinesiska studenterna i Phillips et al. (2012) och Platto et al. (2022), där de kinesiska studenterna brydde sig mer om djurvälstånd i den senare studien. Denna skillnad i attityden till djurvälstånd kan tänkas bero på COVID-19-pandemin som inträffade mellan dessa studiers genomföranden, som kan ha medfört större medvetenhet kring djurhållning och djurvälstånd. Andra faktorer som rimligen kan antas påverka människors attityder till djur och djurs välfärd är människors upplevda välfärd, ekonomiska möjligheter, välmående, och tid. En tillfredsställande välfärdsstandard såsom ekonomi, välmående, och tillräcklighet med tid et cetera kan leda till mindre stress och fokus på välfärds- och levnadsfaktorer och i stället generera generositet på så vis att människor upplever att resurserna är tillräckliga för både en själv och andra. Det visas bland annat av att allt fler djurägare söker veterinärmedicinsk vård till sina djur, där en ökande djurvälstånd och förändrade attityder hos människor leder till att många djur lever längre än tidigare. Vice versa kan sannolikheten att dela med sig av resurser till andra minska om otillfredsställelse upplevs om ens egen välfärd. Risken med bristfällig djurvälstånd är dock att människors välfärd också påverkas, exempelvis på grund av zoonoser och bristande livsmedelssäkerhet. Till det har konceptet *One Welfare* utvecklats, som innebär att djurvälstånd påverkar och är beroende av människors välfärd och ekologisk hållbarhet (Tarazona et al. 2020; RSPCA 2020). Med lämplig djurhållning och djurvälstånd minskar förutom zoonoser också behovet av antibiotikaanvändning. Med minskad antibiotikaresistens ökar möjligheterna för effektiv antibiotikabehandling av behövande djur. Praktiskt sett innebär det att djurrelaterade professioner och människor, såsom djurhjälsopersonal

och djurägare, miljöforskare, humanläkare et cetera bör samarbeta och delge kunskap med syfte att ta hand om välfärden för människor och djur.

Ett antagande som rimligen kan göras är att språk kan påverka människors attityder till djur. Boroditsky (2017), professor i kognitionsvetenskap, menar att språk kan påverka hur människor tänker. Ett citat från Boroditsky (2017) är "I've told you about how speakers of different languages think differently, [...] It's about how you think. It's about how the language that you speak shapes the way that you think." På svenska används uttrycket "att använda djur", vilket kan liknas vid hur människor uttrycker användningen av ett verktyg. I och med det kan det påverka hur svensktalande människor ser på djur, där en viss objektifiering av djur sker, och undermedvetet kommunicera att djur har en lägre moralisk status än människor. Även människors förväntningar på djur kan påverka attityderna till djur och djurs välfärd (O'Connor et al. 2016). Det kan rimligen antas att om förväntningarna överträffas genereras mer positiva attityder, medan vice versa kan inträffa. För att förväntningar ska kunna uppnås behövs tillräcklig kunskap om varje individs behov, vilket inkluderar behoven hos både djuret och djurägaren.

Veterinär- och djursjukskötarstudenters samt djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd

Djur och djurs välmående är ett centralt fokus för veterinär- och djursjukskötarstudenter samt djursjukskötare. Den främsta angivna anledningen till djursjukskötarstudenters och djursjukskötares val av karriär är kärleken till och viljan att vårda och rädda djur (Hamlin 2012), vilket rimligen kan antas gälla även för veterinärstudenter. Studier indikerade att veterinärstudenters och djursjukskötares syn på djurs förmåga att känna och uppleva smärta varierade mellan djurslag (Paul & Podberscek 2000; Levine et al. 2005; Coleman & Slingsby 2007), vilket kan ha en direkt påverkan på djurs välfärd, exempelvis vid hantering och huruvida smärtstillande läkemedel används vid behandling.

Studien av Paul & Podberscek (2000) visade förändringar i veterinärstudenters tro angående djurs förmåga att känna under utbildningens gång, medan Clarke et al. (2017) inte kunde påvisa detta. Detta kan bero på att studien av Paul & Podberscek (2000) var en tvärsnittsstudie, där det inte var potentiella förändringar hos samma studenter som undersöktes, medan studien av Clarke et al. (2017) var en longitudinell studie utifrån samma studiepopulation. Detta kan tyda på att inga attitydförändringar sker hos veterinärstudenter under utbildningens gång, utan snarare att skillnader i attityder kan bero på andra faktorer än utbildningen, exempelvis skillnader i studentkohorternas tanke- eller synsätt, eller programkulturen på de olika universiteten. En annan förklaring kan vara att attitydförändringar sker hos veterinärstudenter, men inte märkbart bland studenterna i studien av Clarke et al. (2017), då skillnader i attitydförändringar kan

förekomma på grund av den så kallade dolda läroplanen (*hidden curriculum*). Den dolda läroplanen syftar till de oskrivna regler eller influenser som förekommer inom en organisationsstruktur och -kultur (Roder & May 2017). Ett exempel är synen på innebörden av professionalism och på vilket sätt den ger sig i uttryck. Ett exempel på professionalitet kan vara en avståndstagande eller opartisk attityd för att undvika känslostyrt beslutsfattande, som kan riskera bortprioritering av djurets behov. Däremot kan en avståndstagande attityd tänkas fördunkla empatin till djur, vilket riskerar mindre känslighet till djurs behov. Ett annat antagande är att lantbruksdjur bemöts med en avståndstagande attityd, då studier har indikerat att veterinärstudenter med erfarenheter med lantbruksdjur hade större tendenser att se djuren från ett utilitaristiskt perspektiv (Ostovic et al. 2017). Detta riskerar en viss objektifiering av lantbruksdjur som minskar en människas emotionella anknytning till djuren, och på så sätt också tar djurs välfärd i mindre beaktande. Manliga veterinärstudenter visade mindre empati till djur än vad kvinnliga veterinärstudenter gjorde, och empatin hos manliga veterinärstudenter minskade med studieåren (Paul & Podberscek 2000). Detta kan bero på att personer med kvinnlig könstillhörighet tenderar att ha högre empatinivåer och mindre socialdominansinriktade attityder än vad personer med manlig könstillhörighet har (Graça et al. 2018). Detta kan påverka den generella attityden till djur inom djursjukvården på grund av könsfördelningen inom branschen och/eller på djursjukhusen/-klinikerna.

Veterinärstudenter har en mer positiv attityd till djurvälfärd och de fem friheterna för sällskapsdjur än lantbruksdjur (Mariti et al. 2018; Platto et al. 2022), och ett starkare samband finns mellan positiv attityd till djurvälfärd och sällskapsdjur än lantbruksdjur (Mariti et al. 2018). Skillnaden i attityder till de olika djurslagens välfärd kan rimligen bero på de olika djurslagens moraliska status, där sällskapsdjur ses som en vän eller familjemedlem (Walsh 2009a) medan lantbruksdjur ses utifrån ett utilitaristiskt perspektiv (Ostovic et al. 2017). Att friheten att uttrycka normala artspecifika beteenden och frihet från rädsla och stress anses mindre viktigt för lantbruksdjur än sällskapsdjur (Mariti et al. 2018) kan bero på att de två friheterna kan anses beröra även djurs livskvalitet, medan de tre första friheterna främst berör djurs överlevnad. Det kan antas att både sällskapsdjurs välfärd och livskvalitet anses vara viktigt då sällskapsdjur anses vara mer jämställda med människor, medan lantbruksdjurs livskvalitet anses vara mindre viktigt då det praktiska värdet kan tillgodoses trots avsaknaden av de två sista friheterna. På grund av den utilitaristiska synen på lantbruksdjur kan en objektifiering av dem ske, vilket också förminskar människors syn på lantbruksdjur som kännande individer. På så sätt påverkas också lantbruksdjurs välfärd, då de riskerar att ha sämre livskvalitet än sällskapsdjur. Många av sällskapsdjurens välfärdsproblem är orsakade av människors aktiviteter, där fetma hos djur är ett exempel (Buckland 2013). Enligt Buckland (2013) är hälsan och djurvälståndet för hundar som används som

sällskapsdjur inte noggrant monitorerade, till skillnad från de för lantbruksdjur och försöksdjur. Yrken inom djurs hälso- och sjukvård grundar sig på djurvälstånd, där alla handlingar påverkar djur. Detta inkluderar bland annat djuromvårdnad, djurhantering och kommunikation med djurägare samt djurägares så kallade *compliance*, som inom hälso- och sjukvård syftar till att en persons beteende överensstämmer med de råd som ges av hälso- och sjukvårdsutövarna (Winnick et al. 2005). Det finns en vilja att förbättra djurs välfärd (Hamlin 2012). Några exempel är stressfri hantering, och att önskat beteende belönas i stället för att oönskat beteende leder till bestraffning. Genom att tillämpa lämpliga djurhanteringstekniker ökar sannolikheten att handlingar utförs för och med snarare än mot djur. Lämplig djurhantering kan också motivera djur att uttrycka mer önskade beteenden samt att både mindre brutalitet orsakas patienterna och är mer fördelaktigt för patienterna i andra områden i deras liv (Hamlin 2012). I en roll som arbetar för en god djurvälstånd måste strategier inkorporeras för att minimera negativt intryck i djurhanteringen (Hamlin 2012). Att förstå djurs behov och tillgodose dem kan öka djurs livskvalitet och säkerställa god välfärd (Da Graça Pereira et al. 2014).

För en god djurvälstånd är djurhälsopersonals välmående av största vikt. En studie publicerad av Scotney et al. (2019) påvisade stress och utmattning, däribland utbrändhet, sekundär traumatisk stress och empatitrötthet (*compassion fatigue*) i djurrelaterade professioner. Empatitrötthet beskriver negativa konsekvenser av empati och stark vilja att hjälpa i kombination med att arbeta i omvårdnadsrelaterade professioner, speciellt att vårda individer som upplever trauma och lidande (Scotney et al. 2019). Utbrändhet kan leda till frånvaro från och lägre prestation på jobbet, vilket kan ge en direkt påverkan på patientvården (Lloyd & Champion 2017). Enligt Dunne (2018) har stort missnöje visats bland djursjukskötare som resulterar i en vilja att lämna det kliniska arbetet eller professionen. Att många djursjukskötare stannar i professionen trots de negativa aspekterna med arbetet tyder på att bland annat motivationen att hjälpa djur övervinner de sämre arbetsförhållandena för djursjukskötarna själva. Detta tyder på att djursjukskötare bryr sig om djurs välfärd, ibland eventuellt mer än om deras eget välmående. För att djurhälsopersonal ska kunna fortsätta arbeta för en god djurvälstånd är djurhälsopersonalens välmående en oundgänglig faktor, dels för att kunna ge en god patientvård, dels att kompetent personal fortsätter att arbeta inom djurs hälso- och sjukvård, men även för djurhälsopersonalens egen skull.

5.2 Metoddiskussion

Denna deskriptiva, kvalitativa litteraturstudie fokuserade på studenter internationellt på högskole- och universitetsnivå, med mer specifik fokus på

veterinär- och djursjukskötare studenter. Även djursjukskötare inkluderades på grund av brist på studier relaterade till djursjukskötare studenter. Syftet med avgränsningen till studenter på högskole- och universitetsnivå samt djursjukskötare- och veterinärstudenter var att fokusera på grupper som inom den närmaste framtiden har möjlighet att påverka samhällsutvecklingen. Valet att undersöka veterinär- och djursjukskötare studenters attityder till djur och djurs välfärd valdes utifrån ämnesutbildningarna, då dessa två grupper spelar väsentlig roll inom djurvälstånd utifrån framför allt ett hälso- och sjukvårdsperspektiv.

Skillnader i tid (år) mellan publikationer som användes, där studierna inte genomfördes samtidigt, kan försvåra jämförelser mellan studierna. Äldre studier har använts, då författaren inte hittade motsvarande nyare studier. Många av de äldre publikationerna refererade till ännu äldre studier, vilket påverkar studiernas representativitet i dag. Sannolikheten att studenters attityder har förändrats mellan olika studier är stor, delvis på grund av den ökade tillgången till information. Detta leder till att studiernas resultat potentiellt inte är representativa för studenters attityder i dag. Det som däremot skulle kunna jämföras är förändringar i attityder mellan äldre och nyare studier.

Förutom skillnader i studiernas tid varierade även metoderna i studierna, vilket kan ha påverkat tolkningarna av resultaten. I samband med den ökade tillgängligheten till information kan även metoderna i studierna ha förändrats, vilket försvårar jämförbarheten mellan äldre och nyare studier. Skillnader som förekom i studiernas upplägg var enkäternas utformningar och användningen av olika skalor. Många enkätstudier använde sig av olika Likert-skalor, vilket kan påverka jämförbarheten mellan studierna, då exempelvis sjugradiga skalor visar mer nyanserade resultat än vad femgradiga skalor gör. Platto et al. (2022) använde protokollet av Mazas et al. (2013) för utformningen av en ny skala. I och med detta kan tolkningen av båda studiers resultat underlättas, då utformningen är liknande. Däremot påvisades flexibilitet i skalans utformning gällande vilka punkter och parametrar som kan ingå. På så sätt skapas ändå en viss skillnad i jämförbarheten mellan dessa två studier. Ytterligare en faktor som kan påverka jämförbarheten mellan studier är variationen i påståenden och teman relaterade till djurvälstånd. Många av studierna hade fokus på olika aspekter. Då attityder till djur och djurs välfärd är ett abstrakt ämne som kan påverkas av många olika faktorer var avgränsningen av detta arbete en utmaning. Vissa studier, exempelvis Phillips et al. (2012), undersökte studenters attityder utifrån perspektivet av djurs integritet och utilitarismen (Mazas et al. 2013), medan Ling et al. (2016) undersökte studenters attityder till djurs välfärd vid slakt och transport. Phillips et al. (2012) granskade även studenters attityder till olika världsproblem i samband med studenternas attityder till djurvälstånd. Dessa olikheter i fokus på aspekter försvårade jämförelsen mellan olika studier, då resultaten kunde vara inbördes relaterade och relevanta resultat fick extraheras. Få

studier som användes i detta arbete angav fördelningen av svarsfrekvensen till olika påståenden eller teman bland studenter av samma nationalitet, vilket inte gjorde det möjligt för jämförelser av andelar bland respondenterna vare sig inom eller mellan olika länder.

Det studerade ämnet är abstrakt, brett och komplext med många potentiella påverkande faktorer. Detta gör att tolkning av exakta orsaker bakom resultat kan vara svårt, då många aspekter kan ha betydelse (Taylor & Signal 2005; Levine et al. 2005). Ett exempel är en människas förväntningar på djur (O'Connor et al. 2016), som kan bero på tidigare erfarenheter med djur, som i sig kan påverkas av till vilken grad och typ av erfarenhet som har erhållits. Detta gör att felkällor kan förekomma i form av att olika målgrupper användes i de olika studierna.

Ytterligare en felkälla i arbetet kan vara annorlunda tolkningar av definitioner än publikationsförfattarnas ursprungliga mening. Detta på grund av publikationernas innehåll av engelska begrepp och fackliga eller ämnesspecifika termer som, författaren bedömde, saknade lämpliga eller motsvarande svenska termer. I de fallen har författaren nämnt den engelska termen för en precis definition eller innebörd, försökt definiera begrepp med en kombination av Cambridge Dictionary, WordFinder och Svenska Akademiens Ordbok (SAOB), eller i största mån försökt förklara begreppen. Författarens tolkning och översättning av begreppen kan ha inneburit en viss skillnad i begreppens ursprungliga innebörd, både i vetenskapliga och språkliga sammanhang. Detta kan ha påverkat tolkningarna i datamaterialet och på så vis påverkat arbetets resultat. Språk kan rimligen också antas ha påverkat enkätstudiernas resultat. I studien av Phillips & McCulloch (2005) undersöktes två grupper av studenter med olika kunskapsnivåer i engelska. Det kan ha påverkat förståelsen av enkätinnehållet och i sin tur påverkat studenternas svar. I studierna genomförda av Phillips et al. (2012) och Ling et al. (2016) översattes enkäter till ländernas modersmål, och vars svar översattes tillbaka. Det kan tänkas att viss tolknings- eller definitionsvariation kunde ha uppstått vid översättningen. Anledningen till antagandet är att författaren till detta arbete upplevde vissa svårigheter att hitta motsvarande ord på två olika språk och kan därför rimligen anta liknande erfarenheter för studieförfattarna. Även formuleringarna av enkätinnehållen i studierna kan ha påverkat studenternas svar, medvetet eller omedvetet, exempelvis om ett påstående var positivt, negativt eller neutralt formulerade, samt huruvida den enskilda respondenten tolkade påståendena som positiva, negativa eller neutrala.

Författaren till detta arbete valde även att undersöka djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd på grund av bristande underlag om djursjukskötarestudenter. I och med det påverkas arbetets resultat, där inga extensiva slutsatser kan dras om varken djursjukskötarestudenter eller djursjukskötare. Vidare är djursjukskötare inte

ett legitimationsyrke i alla länder och internationellt standardiserade kvalifikationer saknas för yrkesrollen (Harvey et al. 2014). Termerna för djursjukskötare eller motsvarande varierar i olika länder, där *veterinary technician* används i USA, medan *veterinary nurse* används i Nya Zeeland, Australien, Storbritannien och Irland (Harvey et al. 2014). Beroende på certifiering kan variationer av termerna användas (Harvey et al. 2014). På grund av variationer i certifiering, kvalifikationer och potentiella skillnader i ansvarsomfattning i yrkesrollen mellan länder (Harvey et al. 2014) kan resultatet eller slutsatser som dras i arbetet vara mer eller mindre relevanta för Sverige.

5.3 Konklusion

Den samlade informationen i denna litteraturstudie tyder på att djurs roll i samhället påverkar hur djur används och behandlas. Resultatet i studien visade att studenters attityder till djur och djurs välfärd är många och varierande, inte minst mellan olika nationaliteter och könstillhörigheter. Studenter av olika nationaliteter ansåg att det var acceptabelt respektive mindre acceptabelt att använda djur på olika sätt. På grund av den stora variationen i attityder hos studenterna kan inga generella slutsatser dras om några geografiska områden. Resultatet av detta arbete visade även att synen på huruvida djur kan känna och till vilken grad varierar, men generellt anses hundar eller apor/primater ha större förmåga att känna än lantbruksdjur, och fisk ansågs ha minst förmåga att känna. Resultatet visade även att studenter brydde sig mer om sällskapsdjurs välfärd än välfärden för lantbruksdjur, försöksdjur och vilda djur. Kvinnliga studenter visade mer empati till djur och brydde sig mer om djurs rättigheter och välfärd än vad manliga studenter gjorde. Andra faktorer som kan påverka människors attityder till djur och djurs välfärd är bland annat demografiska och regionala faktorer, såsom kulturella traditioner, utbildningsnivå, och tidigare erfarenheter med djur. Gällande djursjukskötare är den främsta motivationen till karriärsvalet kärleken till och viljan att vårda om och rädda djur. Då det är brist på studier om djursjukskötare kan inga generella slutsatser dras om djursjukskötares attityder till djur och djurs välfärd.

Då denna litteraturstudie bygger på internationella studier råder det viss osäkerhet kring huruvida resultaten är av representativ karaktär i Sverige. Fler studier om attityder till djur och djurs välfärd behövs bland veterinärer, djursjukskötare och studenter till dessa professioner, då dessa professioner är bland de första i leden för god djurvälfärd. Fler studier behövs inte minst bland djursjukskötarstudenter och djursjukskötare, då djuromvårdnad utöver veterinärmedicinsk behandling är en oundgänglig faktor i djurs välmående och välfärd.

Referenser

- Aaltola, E. (2013). Skepticism, Empathy, and Animal Suffering. *Journal of Bioethical Inquiry*. 10 (4), 457-467. <https://doi.org/10.1007/s11673-013-9481-4>
- Balls, M. (2010). The Principles of Humane Experimental Technique: Timeless Insights and Unheeded Warnings. *ALTEX – Alternatives to Animal Experimentation*. 27 (2), 144-148. <https://doi.org/10.14573/altex.2010.2.144>
- Beatson, R., Loughnan, S. & Halloran, M. (2009). Attitudes toward Animals: The Effect of Priming Thoughts of Human-Animal Similarities and Mortality Salience on the Evaluation of Companion Animals. *Society & Animals*. 17 (1), 72-89. <https://doi.org/10.1163/156853009X393774>
- Boroditsky, L. (2017). *How language shapes the way we think*. [Video]. https://www.ted.com/talks/lera_boroditsky_how_language_shapes_the_way_we_think [2022-04-29]
- Browning, H. & Birch, J. (2022). Animal sentience. *Philosophy Compass*. 17 (5), e12822. <https://doi.org/10.1111/phc3.12822>
- Buckland, E. (2013). Priority welfare issues for dogs and the veterinary nursing profession. *The Veterinary Nurse*. 4 (7), 448–448. <https://doi.org/10.12968/vetn.2013.4.7.448>
- Cambridge University Press. (u.å.) Status. I *Cambridge Dictionary*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/status> [2022-04-15]
- Clarke, N., Main, D.C.J. & Paul E.S. (2017). Students' beliefs in animal sentience: no decline across veterinary education. *Veterinary Record*. 180 (15), 378-378. <https://doi.org/10.1136/vr.104165>
- Coleman, D.L. & Slingsby, L.S. (2007). Attitudes of veterinary nurses to the assessment of pain and the use of pain scales. *Veterinary Record*. 160 (16), 541–544. <https://doi.org/10.1136/vr.160.16.541>
- Cruelty Free International (2016). Korea Announces Ban on Animal Testing for Cosmetics. <https://crueltyfreeinternational.org/latest-news-and-updates/korea-announces-ban-animal-testing-cosmetics?page=2> [2022-05-01]
- Da Graça Pereira, G., Fragoso, S., Morais, D., Villa de Brito, M.T. & de Sousa, L. (2014). Comparison of interpretation of cat's behavioral needs between veterinarians, veterinary nurses, and cat owners. *Journal of Veterinary Behavior*. 9 (6), 324–328. <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2014.08.006>
- DeGrazia, D. (2008). Moral Status As a Matter of Degree?. *The Southern Journal of Philosophy*. 46 (2), 181-198. <https://doi.org/10.1111/j.2041-6962.2008.tb00075.x>
- Dunne, K., Brereton, B., Duggan, V. & Champion, D. (2018). Motivation and Prior Animal Experience of Newly Enrolled Veterinary Nursing Students at two Irish

- Third-Level Institutions. *Journal of Veterinary Medical Education*. 45 (3), 413–422. <https://doi.org/10.3138/jvme.1216-186r>
- Falaise, M. (2019). Legal standards and animal welfare in European countries. I: Hild, S. & Schweitzer, L. (red.) *Animal Welfare: from Science to Law* December 10-11, Paris, France. 71-76. <https://www.fondation-droit-animal.org/proceedings-aw/the-european-union-legislation-on-animal-welfare/> [2022-05-30]
- Fraser, D., Weary, D.M., Pajor, E.A. & Milligan, B.N. (1997). A Scientific Conception of Animal Welfare that Reflects Ethical Concerns. *Animal Welfare*. 6 (3), 187-205. <https://www.ingentaconnect.com/contentone/ufaw/aw/1997/00000006/00000003/art00001#> [2022-03-03]
- Graça, J., Calheiros, M.M., Oliveira, A. & Milfont, T.L. (2018). Why are women less likely to support animal exploitation than men? The mediating roles of social dominance orientation and empathy. *Personality and Individual Differences*. 129, 66–69. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.03.007>
- Hamlin, J. (2012). Handling every patient ethically. *The Veterinary Nurse*. 3 (9), 533–533. <https://doi.org/10.12968/vetn.2012.3.9.533>
- Harvey, L., Ladyman, R. & Farnworth, M. (2014). International differences in the journey toward compulsory veterinary nurse registration. *The Veterinary Nurse*. 5 (9), 538–542. <https://doi.org/10.12968/vetn.2014.5.9.538>
- Irvine, L. (2008). Animals and Sociology. *Sociology Compass*. 2 (6), 1954-1971. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2008.00163.x>
- Irvine, L. (2009). Teaching and Learning Guide for: Animals and Sociology. *Sociology Compass*. 3 (2), 372-380. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2009.00204.x>
- Kirk, R.G.W. (2018). Recovering The Principles of Humane Experimental Technique: The 3Rs and the Human Essence of Animal Research. *Science, Technology, & Human Values*. 43 (4), 622-648. <https://doi.org/10.1177/0162243917726579>
- Krings, V.C., Dhont, K. & Salmen, A. (2021). The Moral Divide Between High- and Low-Status Animals: The Role of Human Supremacy Beliefs. *Anthrozoös*. 34 (6), 787-802. <https://doi.org/10.1080/08927936.2021.1926712>
- Levine, E.D., Mills, D.S. & Houpt, K.A. (2005). Attitudes of Veterinary Students at One US College toward Factors Relating to Farm Animal Welfare. *Journal of Veterinary Medical Education*. 32 (4), 481-490. <https://doi.org/10.3138/jvme.32.4.481>
- Lindsay, R.A. (2017). ANIMALS, MORAL STATUS, AND THE OBJECTIVES OF MORALITY. *Think : Philosophy for everyone*. 16 (47), 33-43. <https://doi.org/10.1017/S1477175617000197>
- Ling, R.Z., Zulkifli, I., Lampang, P.N., Nhiem, D.V., Wang, Y. & Phillips, C.J.C. (2016). Attitudes of students from south-east and east Asian countries to slaughter and transport of livestock. *Animal Welfare*. 25 (3), 377–387. <https://doi.org/10.7120/09627286.25.3.377>
- Lord, L.K., Millman, S.T., Carbone, L., Cook, N., Fisher, A., McKeegan, D., Morton, D., Pajor, E., Peralta, J.M., Robertson, S.A. & Siegford, J. (2017). A model curriculum for the study of animal welfare in colleges and schools for veterinary

- medicine. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 250 (6), 632-640. <https://doi.org/10.2460/javma.250.6.632>
- Lloyd, C. & Champion, D.P. (2017). Occupational stress and the importance of self-care and resilience: Focus on veterinary nursing. *Irish Veterinary Journal*. 70 (1), 30–30. <https://doi.org/10.1186/s13620-017-0108-7>
- Manteca, X., Velarde, A., Jones, B. (2009). Animal welfare components. I: Smulders, F.J.M. & Algers, B. (red.) *Welfare of Production Animals: Assessment and Management of Risks*. (Food Safety Assurance and Veterinary Public Health, volume 5). Wageningen: Wageningen Academic Publishers. 61-77. <https://doi.org/10.3920/978-90-8686-690-8>
- Manteca, X., Mainau, E., Temple, D. (2012). *What is animal welfare?*. [Faktablad]. Farm Animal Welfare Education Centre (FAWEC). https://www.fawec.org/media/com_lazypdf/pdf/fs1-en.pdf [2022-03-22]
- Mariti, C., Pirrone, F., Albertini, M., Gazzano, A. & Diverio, S. (2018). Familiarity and Interest in Working with Livestock Decreases the Odds of Having Positive Attitudes towards Non-Human Animals and Their Welfare among Veterinary Students in Italy. *Animals*. 8 (9), 150. <https://doi.org/10.3390/ani8090150>
- Mazas, B., Fernández Manzanal, M.R., Zarza, F.J. & María, G.A. (2013). Development and Validation of a Scale to Assess Students' Attitude towards Animal Welfare. *International Journal of Science Education*. 35 (11), 1775–1799. <https://doi.org/10.1080/09500693.2013.810354>
- McCausland, C. (2014). The Five Freedoms of Animal Welfare are Rights. *Journal of Agricultural & Environmental Ethics*. 27 (4), 649–662. <https://doi.org/10.1007/s10806-013-9483-6>
- Mellor, D.J. (2016). Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the “Five Freedoms” towards “A Life Worth Living.” *Animals*. 6 (3), 21–. <https://doi.org/10.3390/ani6030021>
- Mellor, D.J. & Beausoleil, N.J. (2015). Extending the 'Five Domains' model for animal welfare assessment to incorporate positive welfare states. *Animal Welfare*. 24 (3), 241-253. <https://doi.org/10.7120/09627286.24.3.241>
- Mellor, D.J., Beausoleil, N.J., Littlewood, K.E., McLean, A.N., McGreevy, P.D., Jones, B. & Wilkins, C. (2020). The 2020 Five Domains Model: Including Human-Animal Interactions in Assessments of Animal Welfare. *Animals*. 10 (10), 1870. <https://doi.org/10.3390/ani10101870>
- Mellor, D.J. & Reid, C.S.W. (1994). Concepts of animal well-being and predicting the impact of procedures on experimental animals. *Improving the Well-Being of Animals in the Research Environment*. Glen Osmond: Australian and New Zealand Council for the Care of Animals in Research and Teaching (ANZCCART). 3-18. <https://www.wellbeingintlstudiesrepository.org/exprawel/7/> [2022-05-24]
- Mikuš, T., Ostović, M., Sabolek, I., Matković, K., Pavičić, Ž., Mikuš, O. & Mesić, Ž. (2020). Opinions towards Companion Animals and Their Welfare: A Survey of Croatian Veterinary Students. *Animals*. 10 (2), 199. <https://doi.org/10.3390/ani10020199>

- Mueller, M.K. (2014). The Relationship between Types of Human-Animal Interaction and Attitudes about Animals: An Exploratory Study. *Anthrozoös*. 27 (2), 295-308. <https://doi.org/10.2752/175303714X13903827487728>
- O'Connor, R., Coe, J.B., Niel, L. & Jones-Bitton, A. (2016). Effect of Adopters' Lifestyles and Animal-Care Knowledge on Their Expectations Prior to Companion-Animal Guardianship. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 19 (2), 157-170. <https://doi.org/10.1080/10888705.2015.1125295>
- Ostovic, M., Mikus, T., Pavicic, Z., Matkovic, K. & Mesic, Z. (2017). Influence of socio-demographic and experiential factors on the attitudes of Croatian veterinary students towards farm animal welfare. *Veterinárni Medicína*. 62 (8), 417-428. <https://doi.org/10.17221/172/2016-VETMED>
- Overgaauw, P.A.M., Vinke, C.M., van Hagen, M.A.E. & Lipman, L.J.A. (2020). A One Health Perspective on the Human-Companion Animal Relationship with Emphasis on Zoonotic Aspects. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 17 (11), 3789. <https://doi.org/10.3390/ijerph17113789>
- Paul, E.S., Podberscek, A.L. (2000). Veterinary education and students' attitudes toward animal welfare. *Veterinary Record*. 146 (10), 269-272. <https://doi.org/10.1136/vr.146.10.269>
- Phillips, C., Izmirlı, S., Aldavood, J., Alonso, M., Choe, B., Hanlon, A., Handziska, A., Illmann, G., Keeling, L., Kennedy, M., Lee, G., Lund, V., Mejdell, C., Pelagic, V. & Rehn, T. (2011). An international comparison of female and male students' attitudes to the use of animals. *Animals*. 1 (1), 7-26. <https://doi.org/10.3390/ani1010007>
- Phillips, C.J.C., Izmirlı, S., Aldavood, S.J., Alonso, M., Choe, B.I., Hanlon, A., Handziska, A., Illmann, G., Keeling, L., Kennedy, M., Lee, G.H., Lund, V., Mejdell, C., Pelagic, V.R. & Rehn, T. (2012). Students' attitudes to animal welfare and rights in Europe and Asia. *Animal Welfare*. 21 (1), 87-100. <https://doi.org/10.7120/096272812799129466>
- Phillips, C.J.C. & McCulloch, S. (2005). Student attitudes on animal sentience and use of animals in society. *Journal of Biological Education*. 40 (1), 17-24. <https://doi.org/10.1080/00219266.2005.9656004>
- Platto, S., Serres, A. & Jingyi, A. (2022). Chinese College Students' Attitudes towards Animal Welfare. *Animals*. 12 (2), 156-. <https://doi.org/10.3390/ani12020156>
- Proctor, H.S., Carder G. & Cornish A.R. (2013). Searching for Animal Sentience: A Systematic Review of the Scientific Literature. *Animals*. 3 (3), 882-906. <https://doi.org/10.3390/ani3030882>
- Roder, C.A. & May, S.A. (2017). The Hidden Curriculum of Veterinary Education: Mediators and Moderators of Its Effects. *Journal of Veterinary Medical Education*. 44 (3), 542-551. <https://doi.org/10.3138/jvme.0416-082>
- Rollin, B.E. (2007). Cultural variation, animal welfare and telos. *Animal Welfare*. 16 (Supplement 1), 129-133. <https://www.ingentaconnect.com/contentone/ufaw/aw/2007/00000016/a00102s1/art00019#>

- Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA) (2020). *What are the Five Domains and how do they differ from the Five Freedoms?*. <https://kb.rspca.org.au/knowledge-base/what-are-the-five-domains-and-how-do-they-differ-from-the-five-freedoms/#references> [2022-04-26]
- Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA) (2020). *What is 'One Welfare'?*. <https://kb.rspca.org.au/knowledge-base/what-is-one-welfare/> [2022-05-01]
- Scotney, R.L., McLaughlin, D. & Keates, H.L. (2019). An investigation of the prevalence of compassion fatigue, compassion satisfaction and burnout in those working in animal-related occupations using the Professional Quality of Life (ProQoL) Scale. *The Veterinary Nurse*. 10 (5), 276–284. <https://doi.org/10.12968/vetn.2019.10.5.276>
- Serpell, J.A. (2004). Factors influencing human attitudes to animals and their welfare. *Animal Welfare*. 13 (Supplement 1), 145-151. <https://www.ingentaconnect.com/contentone/ufaw/aw/2004/00000013/a00101s1/art00021>
- Serpell, J.A. (2005). Factors Influencing Veterinary Students' Career Choices and Attitudes to Animals. *Journal of Veterinary Medical Education*. 32 (4), 491-496. <https://doi.org/10.3138/jvme.32.4.491>
- Simonin, D. & Gavinelli, A. (2019). The European Union legislation on animal welfare: state of play, enforcement and future activities. I: Hild, S. & Schweitzer, L. (red.) *Animal Welfare: from Science to Law* December 10-11, Paris, France. 59-70. <https://www.fondation-droit-animal.org/proceedings-aw/the-european-union-legislation-on-animal-welfare/> [2022-05-30]
- Svenska Akademien. (u.å.) Status. I *Svenska Akademiens Ordbok (SAOB)*. https://www.saob.se/artikel/?unik=S_08449-0032.AAAu#M_S8449_24782 [2022-04-15]
- Szűcs, E., Geers, R., Jezierski, T., Sossidou, E.N. & Broom, D.M. (2012). Animal Welfare in Different Human Cultures, Traditions and Religious Faiths. *Asian-Australasian Journal of Animal Sciences*. 25 (11), 1499–1506. <https://doi.org/10.5713/ajas.2012.r.02>
- Tarazona, A.M., Ceballos, M.C. & Broom, D.M. (2020). Human Relationships with Domestic and Other Animals: One Health, One Welfare, One Biology. *Animals*. 10 (1), 43. <https://doi.org/10.3390/ani10010043>
- Taylor, N. & Signal T.D. (2005). Empathy and attitudes to animals. *Anthrozoös*. 18 (1), 18-27. <https://doi.org/10.2752/089279305785594342>
- Verywell Family (u.å.). *Differences Between a Baby, Newborn, Infant, & Toddler*. <https://www.verywellfamily.com/difference-between-baby-newborn-infant-toddler-293848> [2022-04-29]
- Walsh, F. (2009a). Human-Animal Bonds I: The Relational Significance of Companion Animals. *Family Process*. 48 (4), 462-480. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2009.01296.x>

- Walsh, F. (2009b). Human-Animal Bonds II: The Role of Pets in Family Systems and Family Therapy. *Family Process*. 48 (4), 481-499. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2009.01297.x>
- Whay, H.R. (2007). The journey to animal welfare improvement. *Animal Welfare*. 16 (2), 117-122. <https://www.ingentaconnect.com/contentone/ufaw/aw/2007/00000016/00000002/art00004#> [2022-03-03]
- Winnick, S., Lucas, D.O., Hartman, A.L. & Toll, D. (2005). How Do You Improve Compliance? *Pediatrics*. 115 (6), E718–E724. <https://doi.org/10.1542/peds.2004-1133>
- Yoon, S.-H., Song, S.-Y. & Kang, M.-S. (2020). The Growth and Change of Korean Cosmetics Market in Distribution Structure. *Journal of Distribution Science*, 18 (1), 5–13. <http://dx.doi.org/10.15722/jds.18.1.202001.5>

Tack

Ett stort tack till handledare, biträdande handledare, ämnesexaminator och kursledare för all vägledning genom arbetets gång. Ett tack riktas även till skrivgruppen och vän för värdefull feedback.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.